

SPIS TREŚCI

Słowo wstępne	13
Wykaz skrótów	15
Nota bibliograficzna i dokumentacyjna	17
Wprowadzenie	25
Część pierwsza	
PORZĄDEK PRAWNY UNII EUROPEJSKIEJ (<i>Roberto Adam</i>)	
Rozdział I	
Uwagi ogólne	35
1. Budowa i treść traktatów założycielskich po traktacie z Lizbony	35
2. Struktura Unii	37
3. Ogólne właściwości porządku prawnego Unii Europejskiej	40
Rozdział II	
System kompetencji	45
1. Zasada kompetencji powierzonych	45
2. Klauzula elastyczności	48
3. Kompetencje wyłączne oraz kompetencje dzielone i równoległe (wspierające, koordynacyjne i uzupełniające)	51
Klasyfikacja kompetencji Unii	54
4. Zasada pomocniczości (subsidiarności)	57
Rozdział III	
Ramy instytucjonalne	64
1. Uwagi wprowadzające	64
2. Pojęcie instytucji	66
3. Zasady funkcjonowania systemu instytucjonalnego	68
4. Instytucje polityczne	69
4.1. Uwagi ogólne	69
4.2. Rada Europejska	71
4.3. Rada	75
Większość kwalifikowana w Radzie Europejskiej i Radzie	79
4.4. Parlament Europejski	82

4.5. Komisja	86
5. Wysoki Przedstawiciel Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa ..	90
6. Instytucje kontrolne: Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej i Trybunał Obrachunkowy	92
7. Organizmy pieniężne i finansowe	94
7.1. Europejski Bank Centralny	94
7.2. Europejski Bank Inwestycyjny	96
8. Organy doradcze	96
8.1. Uwagi ogólne	96
8.2. Komitet Ekonomiczno-Społeczny	97
8.3. Komitet Regionów	98
9. Agencje Unii Europejskiej	100

Rozdział IV

Źródła prawa Unii Europejskiej	113
1. Uwagi wprowadzające	113
2. „Konstytucyjny” charakter traktatów	114
3. Traktaty i prawo pierwotne	116
Skutek przepisów prawa pierwotnego dla podmiotów unijnego porządku prawnego	119
4. Ogólne zasady prawa – w szczególności zasada przestrzegania praw podstawowych	120
Protokół (nr 30) w sprawie stosowania Karty praw podstawowych UE do Polski i Zjednoczonego Królestwa (<i>Marek Safjan</i>).....	124
5. Umowy międzynarodowe z państwami trzecimi i inne przepisy międzynarodowe	126
6. Typowe akty normatywne prawa wtórnego	129
6.1. Uwagi wprowadzające	129
6.2. Relacje między typowymi aktami normatywnymi	131
6.3. Reżim prawny wspólny dla typowych aktów normatywnych	134
6.4. Rozporządzenia	136
6.5. Dyrektywy	138
6.6. Decyzje	143
7. Inne akty Unii	146
8. Akty przyjęte przez Unię przed wejściem w życie traktatu z Lizbony	149

Rozdział V

Proces podejmowania decyzji w Unii Europejskiej	169
1. Uwagi ogólne	169
2. Procedury normatywne Unii. Procedury ustawodawcze	170
Wybór właściwej procedury	173
Inicjatywa ustawodawcza (ze szczególnym uwzględnieniem inicjatywy przysługującej Komisji)	175
3. Poszczególne procedury	178
3.1. Procedura konsultacji	178

3.2. Zwykła procedura ustawodawcza	180
3.3. Procedura zgody	183
4. Procedury podejmowania decyzji w ramach wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa	184
5. Procedury oparte na delegowaniu kompetencji normatywnych i wykonawczych	185
5.1. Uwagi ogólne	185
5.2. Procedura delegowania ustawodawczego	187
5.3. Procedura przyjmowania aktów wykonawczych	189
6. Procedury dotyczące zawierania umów międzynarodowych z państwami trzecimi	192

Rozdział VI

Prawo Unii Europejskiej w porządkach prawnych państw członkowskich	202
1. Natura stosunku prawa Unii Europejskiej do prawa państw członkowskich w orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości	202
2. Prawo Unii Europejskiej i prawo wewnętrzne we Włoszech: orzecznictwo konstytucyjne dotyczące stosunków włoskiego porządku prawnego i prawa Unii Europejskiej	204
Orzecznictwo w sprawie <i>Granital</i>	207
Prawo Unii Europejskiej i przepisy konstytucyjne	210
3. Stosunki prawa Unii Europejskiej i przepisów krajowych w innych państwach członkowskich	211
4. Urzeczywistnianie prawa Unii Europejskiej w krajowych porządkach prawnych	215
5. Prawo Unii Europejskiej w porządku prawnym Rzeczypospolitej Polskiej – uwarunkowania konstytucyjne (<i>Marek Safjan</i>).....	217
5.1. Ramy prawne członkostwa Rzeczypospolitej Polskiej	217
5.2. Zasada pierwszeństwa prawa europejskiego a zwierzchność Konstytucji	219
5.3. Pierwszeństwo prawa europejskiego a zasada nadrzędności Konstytucji w odniesieniu do kwestii bezpośredniej kontroli konstytucyjności regulacji europejskich. Kontrola aktów pierwotnego prawa europejskiego	220
5.4. Dylematy bezpośredniej kontroli regulacji europejskich w zakresie prawa wtórnego w orzecznictwie konstytucyjnym	221
5.5. Kontrola aktów krajowych implementujących prawo europejskie w orzecznictwie TK	223
5.5.1. Kontrola aktów implementujących z punktu widzenia zgodności z prawem europejskim	223
5.5.2. Kontrola aktów krajowych implementujących prawo europejskie z punktu widzenia zgodności z Konstytucją	223
6. Mechanizmy ograniczające kolizję pomiędzy systemem krajowym a prawem europejskim (<i>Marek Safjan</i>).....	224

Część druga

OCHRONA PRAWNA (*Antonio Tizzano*)

Wprowadzenie	245
---------------------------	------------

Rozdział I

Ochrona sądowa w ramach Unii. Uwagi ogólne	247
1. Wstęp	247
2. Zarys ochrony o charakterze pozasądowym. Europejski Rzecznik Praw Obywatelskich	248
3. Ochrona sądowa. Instytucja organu sądowego <i>ad hoc</i> . Trybunał Sprawiedliwości Uwagi ogólne	249
Rola Trybunału Sprawiedliwości. Wzmocnienie systemu ochrony sądowej i jego gwarancje. Ochrona praw podstawowych	251
Rozwój prawa Unii i jego integracja z porządkami krajowymi	254
Uwagi końcowe	255

Rozdział II

Organizacja wymiaru sprawiedliwości w Unii Europejskiej	258
1. Początki i rozwój	258
2. Organy	260
2.1. Trybunał Sprawiedliwości (Unii Europejskiej)	260
2.2. Sąd	262
2.3. Sądy wyspecjalizowane. Sąd do spraw Służby Publicznej	264
3. Procedura	265
4. Zakres uprawnień	267
4.1. Schemat ogólny i charakterystyka. Ograniczenia o charakterze ogólnym dotyczące wspólnej polityki zagranicznej i bezpieczeństwa oraz obszaru wolności, bezpieczeństwa i sprawiedliwości	267
4.2. Podsumowanie zakresu uprawnień	269

Rozdział III

Postępowania dotyczące działań państw członkowskich	276
1. Wstęp	276
2. Skargi Komisji na niewywiązywanie się państw członkowskich z ciężących na nich zobowiązań	277
2.1. Przesłanki ogólne. Pojęcie niewywiązywania się z zobowiązań	277
2.2. Procedura	280
2.2.1. Faza przedsądowa	280
2.2.2. Faza sądowa	283
2.2.3. Orzeczenie Trybunału i jego skutki. Środki prawne w przypadku jego niewykonania	284
3. Spory między państwami członkowskimi	287
3.1. Rozważania ogólne	287
3.2. Skargi na niewywiązywanie się przez państwo członkowskie z zobowiązań wnoszone przez inne państwo członkowskie	288
3.3. Spory związane z przedmiotem traktatu	290

Rozdział IV

Kontrola działań instytucji Unii Europejskiej	298
1. Wprowadzenie	298
2. Skargi o stwierdzenie nieważności aktu Unii Europejskiej	300
2.1. Uwagi ogólne	300
2.2. Legitymacja bierna	300
2.3. Zaskarżalne akty	301
2.4. Wady aktów Unii Europejskiej	304
2.4.1. Rozważania ogólne	304
2.4.2. Brak kompetencji do wydania aktu	305
2.4.3. Naruszenie istotnych wymogów proceduralnych	306
2.4.4. Naruszenie traktatów lub jakiejkolwiek reguły prawnej związanej z ich stosowaniem	308
2.4.5. Nadużycie władzy	309
2.5. Legitymacja czynna	311
2.5.1. Instytucje	311
2.5.2. Państwa członkowskie	312
2.5.3. Podmioty prywatne	312
2.6. Terminy na wniesienie skargi	317
2.7. Wyrok orzekający o nieważności aktu i jego skutki	318
2.8. Incydentalne ustalenie niezgodności aktu z prawem	319
3. Skargi na bezczynność instytucji Unii Europejskiej	321
3.1. Warunki ogólne skarg na bezczynność	321
3.2. Kwestie proceduralne	323
4. Skarga odszkodowawcza	324
4.1. Cechy charakterystyczne skargi odszkodowawczej	324
4.2. Warunki wniesienia skargi odszkodowawczej	325

Rozdział V

Procedura pytań prejudycjalnych	340
1. Wstęp	340
2. Cele procedury pytań prejudycjalnych	341
3. Warunki zastosowania procedury pytań prejudycjalnych	343
4. Aspekty regulaminowe	346
5. Analogiczne założenia kompetencyjne przewidziane przez inne przepisy prawa Unii Europejskiej przed traktatem z Lizbony	349

Rozdział VI

Inne kompetencje Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej	362
1. Wstęp	362
2. Kompetencja w sprawie sporów dotyczących służby publicznej UE	362
3. Kompetencja w sprawach dotyczących umów	363
4. Uprawnienie do orzekania o odwołaniu osób pełniących funkcję w organach UE	364
5. Funkcja konsultacyjna	365

Rozdział VII

Ochrona sądowa w ramach prawa krajowego	368
1. Wstęp	368
2. Działania Trybunału Sprawiedliwości nakierowane na zapewnienie efektywnej sądowej ochrony podmiotom prywatnym	369
2.1. Rozważania ogólne	369
2.2. Uwagi krytyczne. Ponowne rozpatrzenie prawomocnych orzeczeń sądowych i ostatecznych krajowych decyzji administracyjnych. Tak zwana linia orzecznicza w sprawie <i>Lucchini</i>	371
3. Ochrona w prawie krajowym uprawnień wynikających z prawa Unii Europejskiej	372
4. Odpowiedzialność za szkody wywołane przez naruszenie prawa Unii Europejskiej	374
5. Podsumowanie. Tak zwana odwrotna dyskryminacja	377
6. Ocena podmiotowych zdarzeń prawnych opartych na prawie Unii Europejskiej według prawa włoskiego	378
7. Naruszenie prawa Unii Europejskiej przez RP w ramach porządku wewnętrznego (<i>Marek Safjan</i>).....	381
7.1. Odpowiedzialność odszkodowawcza z tytułu naruszenia prawa europejskiego przez władzę publiczną. Uwagi wstępne	381
7.2. Naruszenia związane z działaniami legislacyjnymi władzy publicznej (odpowiedzialność za bezprawie normatywne)	381
7.3. Naruszenia wynikające z niezgodnych z prawem orzeczeń sądowych. Odpowiedzialność odszkodowawcza	385

Część trzecia

UDZIAŁ REPUBLIKI WŁOSKIEJ W PROCESIE INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ

(*Roberto Adam, Antonio Tizzano*)

Rozdział I

Uwagi ogólne	397
1. Wstęp	397
2. Zasady konstytucyjne i orientacja proeuropejska	398
3. Uporządkowanie relacji między porządkiem prawnym Republiki Włoskiej a porządkiem prawnym Unii Europejskiej	400
3.1. Rozważania ogólne	400
3.2. Wpływ na relacje między parlamentem a władzą wykonawczą	402
3.3. Wpływ na relacje między państwem a lokalnymi jednostkami samorządowymi	403

Rozdział II

Organizacja i rozwiązania proceduralne dotyczące włoskiego udziału

w kształtowaniu polityk Unii Europejskiej	406
1. Wstęp. Istotne przepisy prawne	406

2. Faza wstępująca	407
2.1. Uwagi ogólne. Organizacja na szczeblu centralnym. Departament do spraw polityk wspólnotowych	407
2.2. Rola parlamentu	408
2.3. Koordynacja na poziomie rządowym. Międzyresortowy komitet do spraw wspólnotowych [CIACE, Comitato Interministeriale per gli Affari Comunitari]	410
2.4. Udział regionów	411
3. Faza zstępująca. Początki i ewolucja właściwego uregulowania prawnego	412
4. Mechanizmy służące wypełnianiu zobowiązań prawnoeuropejskich. Ustawa wspólnotowa	413
5. Rola regionów	417

Część czwarta

UDZIAŁ RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W PROCESIE INTEGRACJI EUROPEJSKIEJ (*Marek Safjan*)

Rozdział I

Uwagi ogólne. Kształtowanie polityki europejskiej (Prezydent, rząd, parlament) ..

1. Wstęp	425
2. Koordynacja działań. Organizacja na szczeblu centralnym. Udział w Radzie Europejskiej	426
3. Koordynacja na szczeblu rządowym – Komitet do Spraw Europejskich	427
3.1. Sprawy ogólne	427
3.2. Przygotowanie do wprowadzenia euro	428

Rozdział II

Faza wstępująca – kształtowanie stanowiska Polski w kwestii projektów aktów prawnych Unii i innych działań Unii

1. Udział RP w kształtowaniu regulacji prawnych Unii Europejskiej	430
2. Procedury i tryb ustalania stanowiska RP w odniesieniu do projektów aktów prawnych Unii Europejskiej – uwagi ogólne	432

Rozdział III

Faza zstępująca. Mechanizmy implementacji prawa europejskiego

1. System źródeł prawa a implementacja prawa europejskiego w porządku krajowym	441
2. Przygotowanie projektów aktów prawnych i procedury ustawodawcze w zakresie transpozycji prawa	442
2.1. Szczebel rządowy	442
2.2. Szczebel parlamentarny	444

Orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego

Wykazy i tablice

Indeks cytowanego orzecznictwa